

УДК 316.454.4

Гуськова Елеонора Олександрівна

аспірант кафедри політичної аналітики і прогнозування
Національної академії державного управління
при Президентіві України

МЕТОДИ ВИМІРЮВАННЯ ТА ІНДИКАТОРИ ДОВІРИ

***Анотація.** Розглядаються методи вимірювання такого соціального феномену, як довіра, наявність високого рівня якої в суспільстві вважається запорукою соціальних, економічних і політичних трансформацій. Оскільки відсутня єдина універсальна методика вимірювання довіри, автор описує чинні – якісні, експериментальні й кількісні (соціологічні); наводить приклади найпоширеніших опитувальників і пропонує використовувати під час аналізу рівня довіри індекс розвитку демократії та індекс сприйняття корупції. Насамкінець зіставляються результати міжособистісної та інституційної довір.*

***Ключові слова.** міжособистісна довіра, інституційна довіра, вимірювання довіри, індекс розвитку демократії, світові дослідження цінностей, дослідження європейських цінностей, Євробарометр, індекс сприйняття корупції.*

Гуськова Э. А. Методы измерения и индикаторы доверия

***Аннотация.** Рассматриваются методы измерения такого социального феномена, как доверие, наличие высокого уровня которого в обществе считается залогом социальной, экономической и политической трансформаций. Поскольку отсутствует единая универсальная методика измерения доверия, автор описывает существующие – качественные, экспериментальные и количественные (социологические); приводит примеры более распространенных опросников и предлагает использовать во время анализа уровня доверия индекс развития демократии и индекс восприятия коррупции. В заключение сопоставляются результаты межличностного и институционального доверия.*

***Ключевые слова:** межличностное доверие, институциональное доверие, измерение доверия, индекс развития демократии, мировое исследования ценностей, исследования европейских ценностей, Евробарометр, индекс восприятия коррупции.*

Guskova E. O. Methods of measuring and trust indicators

***Annotation.** Methods of measuring such social phenomenon as trust are considered in the article. It's suggested that the high level of trust is an index of social, economical and political transformations. There is no universal technique of trust measuring. The author of the article describes qualitative, experimental and quantitative (social) techniques, gives the examples of the most widespread questionnaires and offers to use Democracy Index and Corruption Perception Index for trust level analysis. Summing up the author compares the results of interpersonal trust and institutional trust.*

***Key words:** interpersonal trust, institutional trust, trust of measurement, Democracy Index, World Values Survey, European Values Survey, Eurobarometer, Corruption Perception Index.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Незважаючи на те, що феномен довіри вивчало багато зарубіжних і вітчизняних науковців, на сьогодні відсутня єдина універсальна методика вимірювання цієї емпіричної категорії. Це, своєю чергою, призводить до того, що отримані дослідницькими групами результати не можливо порівняти, виникають певні труднощі під час інтерпретації результатів, оскільки важко зрозуміти, що саме приховується за відсотками в опитуваннях. Незважаючи на певну умовність індикаторів, їх використання дозволяє оцінити рівень довіри в суспільстві, але не дає пояснення, чому саме так склалося, тобто що призвело до збільшення чи зменшення рівня довіри. Також подібні вимірювання не можна назвати точними, оскільки більша частина того, що пов'язано з довірою, існує в неявній або відносній формі, що позбавляє дослідників можливості простого вимірювання або кодифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методи вимірювання політичної довіри досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: О. Балакірєва, С. Джонсон-Джордж і У.С. Свеп, А. Купрейченко, Р. Левицькі, М. Стівенсон і Б. Банкер, Т. Меркулова, К. Полліт, Дж.К. Ремпл і Дж. Ж. Холмс, М. Розенберг, Дж. Роттер, С. Табхарова, Е. Усланер та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових джерел показує наявність прогалин у критеріях оцінювання та методиці вимірювання довіри, зокрема інституційної довіри до органів державної влади, громадських інститутів тощо.

Формулювання цілей статті. Ураховуючи багатогранність феномену довіри, його не можливо розглядати однобічно за допомогою тільки одного показника чи методики. Тому ми описуємо якісні, експериментальні й кількісні (соціологічні) методики, розглядаємо індекси розвитку демократії та сприйняття корупції, звертаємося до даних світових

та європейських досліджень цінностей, описуємо міжнародний проект регулярних опитувань громадської думки Євробарометр, а також інші чинники, супутні підвищенню довіри.

Виклад основного матеріалу. Традиційно виокремлюють такі методи вимірювання довіри: якісний, експериментальний і кількісний (соціологічний). Якісний метод вимірювання довіри включає визначення проблеми, формулювання гіпотези, розгляд соціального факту з інших поглядів. Такий підхід застосовується в дослідженнях при взаємодії з важкодоступною або нечисленною вибіркою.

Експериментальний метод вимірювання довіри базується на ігровому підході (Trust Game). Гра є змодельованою ситуацією, у якій довіра партнерів може призводити до більш високого результату (доходу), ніж суто егоїстична поведінка [1, с. 141].

При використанні кількісного методу (соціологічного) дані збираються з великих груп респондентів і аналізуються за допомогою статистики, що дозволяє визначити рівень міжособистісної й інституційної довіри.

На сьогодні існують різні методики опитування з теми довіри. Так, опитувальник М. Розенберга «Віра в людей» дозволяє оцінити загальну довіру респондента до суспільства в цілому. З пар протилежних суджень респондент має вибрати твердження, яке йому ближче [2]. Дж. Роттер розробив методику «Шкала довіри в людських взаєминах» (Interpersonal Trust Scale) і пропонує випробуваному підтвердити або спростувати твердження, у яких оцінюються очікування особистості відносно інших людей, соціальних груп, інститутів, суспільства. Чим більше значення, набране респондентом, тим вище рівень його довіри [3]. Методика оцінювання довіри в близьких відносинах Дж. К. Ремпла і Дж. Ж. Холмса вимірює ступінь вираження трьох компонентів довіри – передбачуваності, надійності, віри [5].

Крім зазначених вище методик, можна також відзначити такі опитувальники, як авторську методику дослідження довіри / недовіри особистості світові, іншим людям, собі А. Купрейченко [5, с. 547]; методику для вивчення критеріїв довіри і недовіри особистості іншим людям, розроблена А. Купрейченко спільно з С. Табхаровою [5, с. 526]; методику міжособистісної довіри Р. Левицькі, М. Стівенсона і Б. Банкер [5, с. 545], що вимірює такі складові: довіру, засновану на розрахунку; довіру, засновану на знанні; довіру, засновану на схожості. Методика С. Джонсон-Джордж і У.С. Свєпа оцінює довіру особистості до іншої людини за чотирима видами відносин: довіру щодо матеріального майна, довіру в сфері виконання обіцянок, довіру таємниць і конфіденційної інформації, довіру, пов'язану з фізичною безпекою [6].

Значної уваги аналізу методології вивчення довіри надає Е. Усланер у праці «Моральні засади довіри», розглядаючи питання, пов'язані з вимірюванням генералізованої та партикуляризованої довіри. Він наголошує, що вивчати генералізовану довіру можна за допомогою стандартного запитання про міжособисту довіру, запропонованого М. Розенбергом: «Взагалі Ви вважаєте, що можна довіряти більшості людей, чи Ви вважаєте, що потрібно бути дуже обережними у відносинах з людьми?» [7].

Між тим, незважаючи на наявність багатьох методик визначення довіри, науковці стверджують, що довіра важко піддається кількісним методам вимірювання, оскільки прихованою залишається інформація про те, звідки походить довіра, про її інтенсивність, значення. Так, нобелівський лауреат (за 2001 рік) у галузі економіки Дж. Ю. Стігліц зазначає: «Ми можемо виміряти дефіцит і податкові ставки й оцінити їх вплив на зростання. Проте довіра дуже невловима і не піддається точному виміру» [8, с. 326-327]. Труднощі в інтерпретації результатів соціологічних досліджень констатує і К. Полліт: «Респондентам було важко відповідати

на запитання «Як ви оцінюєте в цілому роботу уряду?», «Ви впевнені – а) не має довіри, б) є деякий ступінь довіри, в) великий ступінь довіри до політиків, держслужбовців, банківських працівників». На основі низки досліджень, проведених 1998 року, науковці ідентифікували зниження рівня довіри в ліберальних демократіях. Це цікаві дані, проте існує проблема з їх тлумаченням. Ми не знаємо, про що думають респонденти на момент відповіді. Що вони читали в газетах минулого тижня, як обґрунтовують відповідь? Водночас, небагато досліджень допомагають у цьому. Ми знаємо, що людина думає, та не знаємо чому» [9].

Довіра є сукупністю оцінок різноманітних процесів, що відбуваються в суспільстві, у соціально-економічній сфері, політиці, яка складається з задоволеності населення діяльністю влади щодо виконання покладених функцій. Як показник політичної довіри пропонуємо розглянути індекс розвитку демократії, розроблений експертами журналу «Economist Intelligence Unit». Починаючи з 2006 року, вони проводять опитування громадської думки в 167 країнах. Результати визначаються за 60 показниками, які потім згруповують у п'ять категорій: виборчий процес і плюралізм; діяльність уряду; політична участь; політична культура; громадянські свободи. За результатами дослідження, країни відносять до одного з чотирьох типів режимів влади: повної демократії (показник коливається в межах 8-10), недостатньої демократії (6-7,9), гібридного режиму (4-5,9), авторитарного режиму (нижче 4). «Economist Intelligence Unit» наводить основні характеристики режимів – повна демократія, дефектна або неповноцінна демократія, перехідний режим, авторитарний режим [10, с. 46]. Так, 2015 року найдемократичнішою країною стала Норвегія. У десятку лідерів також увійшли Ісландія, Швеція, Нова Зеландія, Данія, Швейцарія, Канада, Фінляндія, Австралія, Нідерланди. Замикають список країн з повною демократією, до якого увійшло двадцять країн, США. Україна належить до країн перехідного (гібридного) режиму і

2015 року разом із Малі посідала 88 місце. Загалом динаміка індексу розвитку демократії в Україні свідчить про постійне падіння в період з 2006 до 2014 року включно.

Таблиця 1[10, с.14]

Індекс демократії 2015-2006 роки.

	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2008	2006
Україна	5,70	5,42	5,84	5,91	5,94	6,30	6,94	6,94

Проте загальна тенденція до зниження демократичних процесів характерна не лише для України. Як зазначається в доповіді, незважаючи на глобальний темп демократизації під час «третьої хвилі» 1974 року, і особливо після падіння Берлінської стіни 1989 року, коли впродовж 1970-х і 1980-х років понад 30 країн перейшли від авторитарної до демократичної політичної системи, сьогодні в багатьох державах, починаючи з 2008 року, глобальна економічна криза посилює раніше наявні негативні тенденції в політичному розвитку, особливо в Європі, а також зміцнила владу авторитарних режимів у всьому світі. Багаторічна світова тенденція демократизації, що почалася 1974 року, на цей момент зупинилася, і наразі спостерігається так звана «демократична рецесія» [10, с.19].

Автори доповіді вважають, що такий низький рівень довіри в Україні 2015 року могла спричинити Конституційна реформа: «...реформи децентралізації влади зайшли в глухий кут, оскільки уряд залишається неясним, чи може він командувати в дві третини конституційної більшості. Реформи є однією з умов угоди про припинення вогню, підписаної в білоруській столиці Мінську в лютому – у спробі покласти край бойовим діям у Донбасі. Політична система України – високоцентралізована, і Венеційська комісія дала своє схвалення на проведення конституційних змін. Проте будь-які реформи, що стосуються надання особливого статусу

територіям, контрольованим сепаратистами, є досить суперечливими. Перше читання законопроекту відбулося, але не досягнуло конституційної більшості, що призвело до бурхливих протестів за межами Верховної Ради. Майбутнє законопроекту залишається в балансі» [10, с. 31].

Зазначимо, що під час вимірювання довіри не варто обмежуватися винятково економічними індикаторами, оскільки підґрунтя довіри до політичних інститутів розглядається деякими науковцями через культурологічні макро- і мікротеорії. Зарубіжні науковці у своїх дослідженнях для підтвердження чи спростування гіпотез звертаються до даних Світових досліджень цінностей (WVS) [11] чи Досліджень європейських цінностей (EVS) [12] – це довгострокові порівняльні проекти, що об'єднують соціологів усього світу, які вивчають цінності та їх вплив на соціальне й культурне життя

Починаючи з 1970-х років, WSV здійснив соціологічні дослідження майже в ста країнах. Загалом проведено 6 хвиль (раундів) досліджень суспільної думки в період з 1981 до 2014 року. Україну було включено до цього проекту 1996, 2006 та 2011 років (опитування WSV «Ціннісні орієнтації населення»), 1999 (опитування EVS). Наступна 7 хвиля опитувань відбувається в період з січня 2017 року до грудня 2018 року.

Координатором проекту в Україні є соціолог О. Балакірева, яка вважає, що аналіз трансформації ціннісних орієнтацій за роки незалежності є важливим для усвідомлення наявної ситуації в українському суспільстві, побудови прогнозних сценаріїв, визначення орієнтирів формування культури, духовності, інноваційного потенціалу нового покоління, інформаційно-освітніх програм тощо. Система цінностей є важливою і для виховання нових поколінь, і для розвитку особистості, і з погляду формування конкурентоспроможної робочої сили, і для напрацювання морально-етичних засад менеджерів, окремих

підприємств, територіальних громад, і для розвитку демократії та громадянського суспільства [13, с. 136].

Крім того, ми звернули увагу на те, що зарубіжні науковці у своїх дослідженнях щодо довіри використовують дані Євробарометра (Eurobarometer) – міжнародного проекту щодо регулярних опитування громадської думки, що здійснюються під егідою Європейської комісії. Планові опитування щодо важливих для ЄС питань, зокрема економічної ситуації, глобалізації, охорони навколишнього середовища, міграції, бідності, міжнародних справ, проводяться двічі на рік на репрезентативних вибірках з 1000 осіб у кожній країні, за винятком Німеччини (1500 осіб), Люксембургу (600 осіб) і Великої Британії (1300 осіб, включаючи 300 в Північній Ірландії). Крім того, залежно від потреб Європейської комісії та інших інституцій ЄС, проводяться додаткові опитування серед цільової аудиторії (наприклад, лікарів, учителів, власників малих і середніх підприємств), і якісні дослідження [14].

Якісні та кількісні дослідження, що здійснюються в межах проекту Євробарометр (Eurobarometer), дозволяють надати політикам загальну інформацію, потрібну для ухвалення важливих рішень і вироблення концепцій у загальноєвропейській державній політиці. Поки що дані щодо України в Євробарометрі (Eurobarometer) відсутні, однак соціологи сподіваються, що укладена Угода про Асоціацію з ЄС дозволить включити нашу державу в коло досліджень, а отримана інформація допоможе відстежувати відповідні настрої в Україні та їх динаміку.

Крім того, про рівень довіри в суспільстві можна вести мову, аналізуючи ступінь корумпованості органів влади, оскільки корупція панує там, де люди не вірять державним інституціям, де відсутня здорова комунікація. Починаючи з 1995 року, міжнародна організація Transparency International укладає щорічний Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI). Країни в рейтингу впорядковано за показником

рівня корупції, що базується на оцінках підприємців та аналітиків. У рейтингу за 2015 рік відбито сприйняття корупції у 167 країнах за шкалою від 100 (немає корупції) до 0 (сильна корупція). Індекс сприйняття корупції базується на кількох незалежних опитуваннях, у яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, зокрема з Азійського й Африканського банків розвитку, міжнародної організації Freedom House. Трійкою лідерів у найвідомішому світовому антикорупційному рейтингу CPI 2015 року є Данія, Фінляндія та Швеція із 91, 90 і 89 балами відповідно. Найбільш корупційними країнами світу є Північна Корея та Сомалі з 8 балами. Україна розділила 130 місце з показником 27 разом із такими країнами, як Камерун, Іран, Непал, Нікарагуа й Парагвай (2016 року – 29) [15].

Індикатором для визначення рівня політичної довіри в суспільстві може бути ступінь розвитку громадянської активності та політичної участі. Численні опитування в Україні відзначають відсутність інтересу до політичних процесів, що відбуваються в країні, пасивну участь у політичному житті й загалом аполітичність населення, особливо представників молодого покоління. У комплексі це призводить до нерозвиненості політичної культури й політичної свідомості громадян і, як наслідок, до кризових явищ у сфері громадського розуміння та зниження рівня політичної довіри.

Можна виокремити ще одну групу чинників, супутніх політичній довірі, – непрямих показників, які свідчать про рівень такого соціального феномену. Серед чинників, що впливають на ставлення населення до органів влади, дослідники називають не тільки професіоналізм, компетентність, ефективність, а й ступінь розвиненості зворотного зв'язку між органом влади й населенням, урахування його інтересів, громадської думки, роботу зі зверненнями громадян, відкритість і прозорість органів влади, їх образ, сформований в очах громадськості тощо. Тут важлива роль

відводиться зв'язкам з громадськістю як інструменту взаємодії влади з суспільством.

У підсумку зупинимося на зіставленні результатів міжособистісної довіри й інституційної, оскільки отриманий результат є важливою характеристикою – це своєрідний градусник здоров'я суспільства. Можливі чотири варіанти такого співвідношення:

1) особистісна та інституційна довіра вище середнього: суспільство має значний соціальний капітал, а влада своєю чергою сприяє його збереженню та відтворенню;

2) високий рівень особистісної довіри за низького рівня інституційної довіри: суспільство існує автономно від влади, відбувається «амортизація» соціального капіталу і виникає тенденція переходу до четвертої ситуації;

3) високий рівень інституційної довіри за низького рівня особистісної довіри: соціум не може функціонувати самостійно, він практично повністю залежить від владних ініціатив;

4) низька особистісна та інституційна довіра: соціальні взаємодії в суспільстві паралізовані, влада не здатна контролювати ситуацію, а координовані дії людей надто ускладнені через взаємну недовіру [16, с. 24].

Аналізуючи численні соціологічні опитування щодо довіри, зроблені в Україні, можемо з упевненістю стверджувати, що в нашому суспільстві панує високий рівень міжособистісної довіри і низький рівень інституційної. Це пояснюється тим, що «в багатьох колишніх країнах з плановою економікою в Східній Європі – так званих трансформаційних країнах, – відсутні або недостатньо сформовані елементарні інституційні передумови для інституційної довіри, будь то справно функціонуюча виконавча чи законодавча влада» [17, с. 14].

Висновки з даного дослідження. Методи вимірювання довіри дають змогу визначити як міжособистісну, так й інституційну довіру. Рівень міжособистісної довіри вимірюють залежно від відповіді респондентів на запитання «Чи вважаєте Ви, що більшості людей можна довіряти чи обережність не зашкодить у відносинах з людьми?», довіру до різних інститутів – «Чи довіряєте Ви політичним партіям, громадським організаціям і т.д.?» або «Чи підтримуєте Ви діяльність...?». І хоча описані методики вимірювання довіри час від часу піддаються критиці дослідників, слід пам'ятати, що аналіз цього феномену має фіксувати сукупність його різних емпіричних проявів, які постають як результати, що доповнюють один одного. Використовуючи міждержавні дослідження та вищезгадані індекси, можна проводити порівняльний аналіз рівня довіри за різний період часу.

Перспективи подальших розвідок. На майбутнє нами поставлено завдання більш детально дослідити природу рівня інституційної довіри в Україні, зокрема до органів державної влади, виявити її причини й наслідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Меркулова Т. В. Экспериментальный и социологический методы измерения доверия // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. 2014. - № 1. - С. 141.
2. Rozenberg M. Occupations and values. – Glencoe, IL, 1957.
3. Rotter J. B. Generalized expectancies of interpersonal trust // American Psychologist. 1971. No. 26. P.443-452.
4. Rempel J.K., Holmes J.G., Zanna M.P. Trust in close relationships // Journ. of Pers. and Soc. Psychology. – 1985. – Vol. 49. – Is. 1
5. Купрейченко А. Б. Психология доверия и недоверия. М.: Институт психологии РАН, 2008. С. 23.
6. Johnson-George C, Swap W.C. Measurement of specific interpersonal trust: Construction and validation of a scale to assess trust in a specific other // Journal of Personality and Social Psychology. – 1982. – Vol. 43. – P. 1306–1317
7. Uslaner Eric M. The Moral Foundations of Trust. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 312 p.
8. Стиглиц Д. Ю. Ревущие девяностые. Семена развала. – М.: Изд-во «Современная экономика и право», 2005. – 424 с.
9. Christopher Pollitt and Geert Bouckaert. Public Management: reform, comparative analysis // New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State. Third edition. Oxford university press.

10. Democracy Index 2015. Democracy in an age of anxiety. A report by The Economist Intelligence Unit. – 67 p.
11. Офіційний сайт Word Values Servey. <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>
12. Офіційний сайт European Values Study. <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>
13. Балакірева О. М. Демократичні цінності в українському суспільстві. С. 7-25.
14. Офіційний сайт Eurobarometr. <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm>
15. Офіційний сайт Transparency International. <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
16. Масамиси С., Давыденко В.А., Латов Ю.В., Ромашкин Г.С., Латова Н.В. Проблемы и парадоксы анализа институционального доверия как элемента социального капитала современной России // Журнал институциональных исследований. – 2009. – Том 1, №1. – С. 20-35.
17. Ф. Вельтер, Т. Каутонен, А.Ю. Чепуренко, Е. Мальева. Структуры управления сетевыми сообществами малых предприятий и роль доверия: германо-российское сопоставление. С. 13-36.

Statement of the problem. Even though the phenomenon of trust has been studied by a number of foreign and home scientists, nowadays there is no universal technique which would measure this empiric category. Thus we cannot compare the results obtained by research groups, as certain controversies arise during interpretation of results due to the difficulty in understanding what exactly the percentages in surveys stand for.

Urgency. Notwithstanding some conditionality of the indicators, their use enables us to measure the level of trust in society, and yet it fails to explain why it shaped that way, what led to the increase or decrease in the level of trust. Also these measurements cannot be described as accurate since most of what is related to trust exists in a relative or implicit shape which deprives the researchers of simple measurement or codification.

The purpose of this article. Considering the complexity of the phenomenon of trust, one cannot examine it one-sidedly with the use of only one indicator or technique.

Our task was to study only qualitative, experimental and quantitative (sociological) techniques, analyze the Democracy Index and the Corruption Perception Index, study the data of the World Value Survey and European Value

Survey, look at the international project of regular opinion poll Eurobarometer and other factors related to increase of trust.

Summary. The article describes qualitative, experimental and quantitative (sociological) techniques of trust measuring. It provides the examples of the most widespread questionnaires on trust.

Although there is a great number of techniques for measuring trust, the author supports the assertion of numerous scientists that trust is hard to identify with quantitative measuring techniques, as the information regarding its nature, intensity and meaning remains concealed.

Nobel laureate (2001) in economics James. J. Stiglitz said: "We can measure the deficit and tax rates and assess their impact on encreas. But trust is very elusive and defies precise measurement». It is proposed to examine the Democracy Index, developed by the experts of «Economist Intelligence Unit» journal, as an indicator of political trust. Also the level of trust in society can be assessed by analyzing the degree of corruption in the government. After all, the corruption prevails, where people do not trust state institutions, where there is lack of effective communication. Since 1995 the international organization Transparency International has compiled the annual Corruption Perception Index (Corruption Perceptions Index, CPI). In the article summary there are given four variants of comparing the results of interpersonal and institutional trust, as the result obtained is a very important characteristic – a kind of thermometer of public health.

Conclusions and outcomes. The methods of measuring trust let you determine both interpersonal and institutional trust. The level of interpersonal trust is measured based on respondents' answers to the question: "Do you think that most people can be trusted or it is necessary to be cautious when dealing with people?" The trust to various institutions - "Do you trust political parties, PO, etc.?" or «Do you support the activity of...?» Although the described methods of measuring trust are sometimes subjected to criticism by researchers,

it is important to remember that the analysis of this phenomenon should fix the whole set of its various empirical manifestations which appear as results that complement each other. Using intergovernmental research and above mentioned indexes, one can perform comparative analysis of the level of trust for different periods of time.